

Sygn. akt IV CSK 327/18

POSTANOWIENIE

Dnia 10 kwietnia 2019 r.

Sąd Najwyższy w składzie:

SSN Agnieszka Piotrowska (przewodniczący)

SSN Józef Frąckowiak

SSN Grzegorz Misiurek (sprawozdawca)

Protokolant Izabela Czapowska

w sprawie z wniosku A. D.
przy uczestnictwie M. D.
o podział majątku wspólnego,
po rozpoznaniu na rozprawie w Izbie Cywilnej
w dniu 10 kwietnia 2019 r.,
skargi kasacyjnej wnioskodawczyni
od postanowienia Sądu Okręgowego w S.
z dnia 30 stycznia 2018 r., sygn. akt V Ca [...],

**oddala skargę kasacyjną i zasądza od wnioskodawczyni
na rzecz uczestnika kwotę 5.400,00 (pięć tysięcy czterysta) zł
tytułem zwrotu kosztów postępowania kasacyjnego.**

UZASADNIENIE

Sąd Rejonowy w S., dokonując postanowieniem z dnia 21 lipca 2017 r. podziału majątku wspólnego wnioskodawczynie A. D. i uczestnika M. D., ustalił, że w jego skład wchodzi m.in.: nieruchomości stanowiąca grunty orne, łąkę i las, położona w miejscowości K., składająca się z działek oznaczonych w ewidencji gruntów numerami: [...], [...], [...], [...], [...], [...], [...], [...], [...], [...], [...], [...], [...] i [...] o łącznej powierzchni 1,3413 ha, oraz nieruchomości stanowiąca grunty orne, pastwisko, łąkę i grunty zabudowane, położona w miejscowości K., składająca się z działek oznaczonych w ewidencji gruntów numerami: [...], [...], [...], [...], [...], [...], [...] i [...] o łącznej powierzchni 4,8700 ha, dla których Sąd Rejonowy w S. VIII Zamiejscowy Wydział Ksiąg Wieczystych z siedzibą w Ł. prowadzi księgi wieczyste oznaczone numerami - odpowiednio - KW [...] i KW [...] i oba te składniki majątku wspólnego przyznał na wyłączną własność uczestnikowi, uwzględniając ich wartość w dokonanym podziale.

Sąd Rejonowy wskazał, że obie opisane nieruchomości były przedmiotem darowizn dokonanych na rzecz uczestnika przez jego rodziców na podstawie umów zawartych – w formie aktu notarialnego - w dniach 14 lipca 1995 r. oraz 20 czerwca 2005 r. W następstwie tych umów doszło do przekazania gospodarstwa rolnego następcy pozostającemu w ustroju wspólności majątkowej. Gospodarstwo to weszło zatem w skład majątku wspólnego uczestnika i wnioskodawczynie.

Sąd Okręgowy w S. postanowieniem zaskarżonym skargą kasacyjną – uwzględniając częściowo apelację uczestnika – zmienił postanowienie Sądu Rejonowego w ten sposób, że z majątku podlegającego podziałowi wyeliminował nieruchomości objęte księgami wieczystymi KW [...] i KW [...]. Uznał, że nieruchomości te stanowią majątek osobisty uczestnika, jako że nabył on ich własność na podstawie umów uregulowanych w art. 888 k.c., a nie umowy przekazania gospodarstwa rolnego następcy, przewidzianej w ustawie z dnia 20 grudnia 1990 r. o ubezpieczeniu społecznym rolników (Dz. U. z 1991 r., Nr 7, poz. 24 ze zm.; dalej: „u.s.r.”).

W skardze kasacyjnej, opartej na podstawie naruszenia prawa materialnego (art. 398³ § 1 pkt 1 k.p.c.), wnioskodawczyni zarzuciła naruszenie art. 31 § 1 zdanie pierwsze k.r.o., art. 33 pkt 2 k.r.o. i art. 888 § 1 k.c. poprzez błędną wykładnię polegającą na przyjęciu, że gospodarstwo rolne przekazane wnioskodawcy przez rodziców w trybie ustawy z dnia 20 grudnia 1990 r. o ubezpieczeniu społecznym rolników (jedn. tekst: Dz. U. z 2017 r., poz. 2336) i w związku z chęcią uchylenia skutków zawieszenia wypłaty świadczeń emerytalno – rentowych w całości, nie wchodzi do majątku wspólnego małżonków, ponieważ jest przedmiotem umowy darowizny, podczas gdy analiza zgodnego zamiaru stron umowy (art. 56 k.c. i art. 60 k.c.) prowadzi do wniosku, że przyczyną zawarcia tej umowy była *causa obligandi* a nie *causa donandi*, jak to jest w przypadku umowy darowizny uregulowanej w art. 888 § 1 k.c.

Powołując się na tak ujętą podstawę kasacyjną, wnioskodawczyni wniosła o uchylenie punktu 1 zaskarżonego postanowienia w zakresie, w jakim Sąd Okręgowy zmienił postanowienie Sądu Rejonowego eliminując z majątku wspólnego małżonków nieruchomości będące przedmiotem umów z dnia 14 lipca 1995 r. oraz z dnia 20 czerwca 2005 r. i rozstrzygnięcie co do istoty sprawy przez zaliczenie tych nieruchomości do majątku wspólnego małżonków, przyznanie ich na własność uczestnikowi i zasądzenie od niego na rzecz wnioskodawczyni tytułem spłaty kwoty 95.887,50 zł, płatnej w terminie sześciu miesięcy od dnia wydania orzeczenia z ustawowymi odsetkami za opóźnienia na wypadek uchybienia terminowi płatności, ewentualnie o uchylenie postanowienia Sądu Okręgowego w powyższym zakresie i przekazanie sprawy temu Sądowi do ponownego rozpoznania.

Uczestnik w odpowiedzi na skargę kasacyjną wniósł o jej oddalenie i zasądzenie na jego rzecz od skarżącej kosztów postępowania kasacyjnego.

Sąd Najwyższy zważył, co następuje:

Podniesiony w skardze kasacyjnej zarzut zmierzał do podważenia - przyjętej za podstawę zaskarżonego postanowienia - oceny, że nieruchomości gruntowe nabyte przez uczestnika od jego rodziców na podstawie umów zawartych w dniu 14 lipca 1995 r. oraz w dniu 20 czerwca 2005 r. nie weszły w skład majątku

wspólnego podlegającego podziałowi. Według skarżącej, umowy te – prowadzące do przekazania gospodarstwa rolnego następcy w trybie ustawy z dnia 20 grudnia 1990 r. o ubezpieczeniu społecznym rolników - miały na celu uzyskanie przez zbywców wypłaty świadczenia z ubezpieczenia społecznego zawieszonego w całości na podstawie art. 28 ust. 3 i 4 tej regulacji (*causa obligandi*), a nie obdarowanie nabywcy (*causa donadi*). Zarzut ten nie mógł wyrzucić zamierzonego skutku.

Ustawa z dnia 20 grudnia 1990 r. o ubezpieczeniu społecznym rolników przyjmuje jako zasadę, że przesłanką wypłaty rolnikowi należnej renty lub emerytury jest zaprzestanie prowadzenia działalności rolniczej, co wiąże się z wyzbyciem się przez niego własności i posiadania gospodarstwa rolnego. Przeniesienie własności gospodarstwa może nastąpić na podstawie umów uregulowanych w kodeksie cywilnym (darowizny, dożywocia), albo na podstawie odrębnego typu umowy nazwanej, określonej w art. 84 i 85 u.s.r., jako umowa z następcą i umowa w celu wykonania umowy z następcą (umowa przekazania gospodarstwa rolnego następcy). Wybór rodzaju umowy prowadzącej do wyzbycia się gospodarstwa rolnego należy do stron; jeżeli zdecydują się one na jedną z umów przeniesienia własności gospodarstwa przewidzianych w kodeksie cywilnym, to wyłączona jest możliwość zakwalifikowania takiej umowy jako umowy z rolnikiem – następcą (zob. wyroki Sądu Najwyższego: z dnia 24 czerwca 2016 r., II CSK 636/15, nie publ. oraz z dnia 20 listopada 2013 r., I CSK 218/13, nie publ.).

Dokonana przez Sąd Okręgowy ocena charakteru prawnego umów zawartych przez uczestnika z jego rodzicami – wbrew odmiennemu zapatrywaniu skarżącej - nie budzi zastrzeżeń. Trafność tej oceny potwierdza nie tylko przyjęta przez strony nazwa tych umów i forma, w jakiej zostały zawarte, ale przede wszystkim ich treść, wyrażająca wolę bezpłatnego świadczenia na rzecz obdarowanego kosztem majątku darczyńców. W skardze kasacyjnej nie sformułowano zarzutu naruszenia art. 65 k.c., mogącego stanowić podstawę odmiennej interpretacji oświadczeń woli stron tych umów.

Skarżąca podniosła natomiast, że przyczyną ich zawarcia był zamiar uzyskania wypłaty zawieszonego w całości świadczenia z ubezpieczenia społecznego, potwierdzony wzmianką zamieszczoną w umowie z dnia 14 lipca 1995 r. o tym, że została ona zawarta w trybie art. 19 u.s.r. Okoliczność ta nie podważa oceny dokonanej przez Sąd Okręgowy. Po pierwsze, wzmianka ta została zamieszczona tylko w jednej – wskazanej – umowie. Po wtóre zaś – jak wyjaśniono w orzecznictwie - powołanie się ogólnikowe w umowie, której tytuł, forma i treść oświadczeń woli stron wskazują jednoznacznie, że jest to umowa darowizny, na przepisy ustawy z o ubezpieczeniu społecznym rolników nie oznacza, iż jest to umowa z następcą przewidziana w tej regulacji. Zamieszczenie takiej wzmianki jest zrozumiałe, gdyż wskazuje ona na motyw umowy, którym jest zaprzestanie działalności rolniczej (art. 28 ust. 4 u.s.r.) oraz podstawę skorzystania ze stałej opłaty za sporządzenie aktu notarialnego (art. 57 u.s.r.; zob. wyroki Sądu Najwyższego: z dnia 4 lutego 1997 r., III CKN 26/96 oraz z dnia 25 marca 1997 r., III CKN 39/96, nie publ.).

Skoro nabycie przedmiotowych nieruchomości przez uczestnika postępowania nastąpiło na podstawie darowizn, to - wobec braku odmiennych postanowień darczyńców - nie weszły one w skład majątku wspólnego wnioskodawczyni i uczestnika (art. 33 pkt 2 k.r.o.). Zarzut skarżącej, oparty na odmiennym – nietrafnym – założeniu należało uznać za chybiony.

Z tych względów Sąd Najwyższy na podstawie art. 398¹⁴ k.p.c. orzekł, jak w sentencji.